

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ			
ПРИЉЕБ: 23. 11. 2015			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
08	3928		

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

**Предмет: Извештај о оцени урађене докторске дисертације кандидата
Димитрија Ћеранића**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, бр. 2520/6.1 од 28.09.2015. године, образована је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата **Димитрија Ћеранића** под називом „**Наследноправна дејства усвојења**“, у саставу: др Зоран Поњавић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, председник комисије, др Наташа Стојановић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу, члан комисије, и др Драгица Живојиновић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ментор и члан комисије.

На основу увида и анализе урађене докторске дисертације, Комисија подноси Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу следећи:

ИЗВЕШТАЈ

1. ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О КАНДИДАТУ

1. Крајња биографија

Димитрије Ћеранић рођен је 19. септембра 1981. године у Сарајеву. Основну школу похађао је у Сарајеву (1988–1992), а завршио је у Калиновику, Подручна школа Улог (1992–1996), као носилац Вукове дипломе. Године 2000, са одличним успехом завршио је Гимназију у Бијељини, а награђен је и посебном наградом као најистакнутији ученик генерације. Основне студије права завршио је на Правном факултету Универзитета у Источном Сарајеву 2005. год., као најбољи студент генерације, са просечном оценом 9,08. Током све четири године студија био је председник Удружења студената Правног факултета. Учествовао је и био победник неколико међународних и домаћих такмичења у беседништву (Београд, Ровиго – Италија, Сремска Митровица, Бања Лука, Бијељина). Добитник је општинског признања Златна значка Општине Бијељина за укупан допринос у промоцији културе и очувању језика и писма. На докторским студијама био је стипендиста Фонда „Др Милан Јелић“, који функционише у оквиру Министарства науке и технологије Републике Српске као посебна организациона јединица чија је сврха пружање подршке најталентованијим студентима Републике Српске.

На Правном факултету Универзитета у Београду, завршио је мастер студије грађанскоправног смера, наследноправни подмодул са просечном оценом 10,00, где је 30. јануара 2008. год. одбранио мастер рад под називом „Рушљивост завештања због повреде облика“ (стр. 102), под менторством проф. др Оливера Антића.

Докторске студије на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу, ужа грађанско-правна научна област, уписао је школске 2009/2010. год. На докторским студијама положио је све предвиђене испите са просечном оценом 9,40, и извршио остале обавезе предвиђене студијским програмом.

Одлуком Стручног већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, бр. 56/19 од 13.02.2013. године одобрена му је израда докторске дисертације на тему „Наследноправна дејства усвојења“, под менторством др Драгице Живојиновић, ванредног професора Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Од 2005. године, запослен је као асистент на Правном факултету Универзитета у Источном Сарајеву на предметима Наследно право и Породично право. Године 2008, биран је, а 2013. реизабран у звање вишег асистента на поменутиим предметима.

Био је члан две законодавне комисије (Радна група за измене и допуне Породичног закона Републике Српске, Радна група за сачињавање Предлога закона о звањима Републике Српске). Члан је Републичког одбора Синдиката образовања, науке и културе Републике Српске, од 2008. године па до данас. Председник је Координационог одбора синдиката Универзитета у Источном Сарајеву, од 2008. године па до данас. Председник је Синдикалне организације Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, од јуна 2006. године па до данас. Члан је и секретар Редакционог одбора научног часописа Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву, као и члан и секретар Редакционог одбора стручног часописа Годишњак студената Правног факултета у Источном Сарајеву. Био је члан радне групе за израду Статута Универзитета у Источном Сарајеву, као и члан више комисија за израду општих правних аката из наставно-научне делатности универзитета и факултета. Председник је Библиотечког одбора на Правном факултету и руководилац Беседничке секције на Правном факултету.

Био је члан организационих одбора неколико међународних научних скупова и научних скупова са међународним учешћем, које је организовао Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, као и члан и секретар уређивачких одбора зборника радова који су тим поводом објављивани. Био је учесник давадесет пет научних и стручних скупова који су одржавани у БиХ, Србији и Словенији, на којима је излагао реферате из области Наследног и Породичног права.

У професионалном раду служи се енглеским и руским језиком.

Предмет научног интересовања кандидата су Наследно право и Породично право.

1.2. Значајнији радови у научним часописима и рецензираним зборницима са научних скупова

Кандидат је аутор двадесет два објављена научна и стручна рада, од којих су најзначајнији:

1. „Пошпис завјештаоца на писаном завјештању пред свједоцима“, Зборник радова са Међународног научног скупа Владавина права и правна држава у региону,

- Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2014, стр. 615–626 (COBISS.SR.ID: 513464241);
2. „Систем ујовора и систем декрета у јосиујуку за заснивање усвојења“, Зборник радова са Научног скупа са међународним учешћем Развој породичног права – од националног до европског, Правни факултет Универзитета „Демал Биједић“ у Мостару, Мостар 2013, стр. 211–223 (COBISS.SR.ID: 516041660);
 3. „Права дјетета у Републици Српској“, Зборник радова са Међународног научног скупа Права дјетета и равноправност полова – између нормативног и стварног, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2012, стр. 155–165 (COBISS.SR.ID: 512753841);
 4. „Мирење сујужника у јосиујуку за развод брака“, Правна ријеч, Бањалука, бр. 28/2011, стр. 321–336 (COBISS.SR.ID: 514868412);
 5. „Примјена међународних конвенција о њравима дјетета у Босни и Херцеговини“, Зборник радова Актуелност и значај људских права и слобода, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2011, стр. 262–278 (COBISS.SR.ID: 41886735);
 6. „Учешће свједока у јосиујуку сачињавања алографској шесиаменити“, Правни живот, Београд, том II, бр. 10/2010, стр. 787–807 (COBISS.SR.ID: 514396604);
 7. „Сјоразумни раскид ујовора о доживотном издржавању“, коауторски рад са Милицом Драгичевић, Правна ријеч, Бања Лука, бр. 24/2010, стр. 235–252;
 8. „Својеручни шесиаменити“, Анали Правног факултета Универзитета у Зеници, бр. 5, Зеница 2010, стр. 35–52 (COBISS.SR.ID: 514052540);
 9. „Сшварна надлежност за заснивање усвојења“, Правна мисао, Сарајево, бр. 5-6/2010, стр. 25–44 (COBISS.BH.ID: 18631430);
 10. „Судски шесиаменити у ЗОН-у и ЗВП-у Републике Српске“, Правна ријеч, Бањалука, бр. 20/2009, стр. 349–365;
 11. „Пријремни (прећходни) јосиујуак за заснивање усвојења“, Зборник Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 5, Пале 2009, стр. 263–278 (COBISS.SR.ID: 513144753);
 12. „Закон о наслеђивању БиХ у свјетлу доношења новој закона“, Зборник Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 3, Пале 2007, стр. 281–297 (COBISS.SR.ID: 512980657).

2. ОЦЕНА РАДА (Критеријуми Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације Универзитета у Крагујевцу, Прилог бр. 2, тачка 2)

2.1. Значај и допринос докторске дисертације са сшановишшиа актиуелној сшана у научној обласши

Пошто су крвно сродство, сродство по усвојењу и брак, уз држављанство односно домицил, основне правне чињенице на којима се заснива законско наслеђивање у већини правних система данашњице, ширење теоријских сазнања о наследноправним последицама ових правних односа доприноси подизању правне свести и правне

сигурности. Једна од правних чињеница на којој се заснива систем законског наслеђивања, а која је најмање истраживана на пољу правне науке је сродство по усвојењу. За разлику од крвног сродства, грађанско сродство настаје правним путем – актом о заснивању усвојења. Заснивање усвојења, или краће речено усвојење, производи одређена правна дејства. Једно од тих дејстава јесте и успостављање сродничког односа између одређених лица, тј. успостављање адоптивног сродства. Сродство по усвојењу, пак, производи двојак правне последице. Оно представља основ за настанак одређених субјективних права и обавеза, али и сметњу за заснивање неких правних односа. Сва ова права и обавезе, односно сметње, у правној литератури се обично означавају као правне последице грађанског сродства. Неке од тих правних последица, тичу се и постојања законског наследног права међу адоптивним сродницима. У правној литератури ове правне последице најчешће се означавају као – наследноправне последице усвојења.

Међутим, предмет истраживања докторске дисертације кандидата Димитрија Ћеранића нису само правне последице грађанског сродства у погледу законских наследних права одређених категорија лица. Предмет докторске дисертације је већина правних дејстава која може да произведе усвојење у домену наследног права. У својој докторској дисертацији, кандидат се уз оригиналну систематику бавио већином наследноправних института који се у теорији наследног права изучавају у оквиру претпоставки за наслеђивање (смрт оставиоца, постојање заоставштине, постојање наследника, постојање основа позивања на наслеђе), те редовних и посебних правила законског наслеђивања, а све у вези са специфичним правним дејствима до којих долази код усвојења односно грађанског сродства.

Стога, научни допринос докторске дисертације кандидата Димитрија Ћеранића могли бисмо одредити као целовито и систематично расветљавање теоријских и практичних недоумица које се јављају поводом наследноправних дејстава усвојења у домаћем и упоредном праву и давање научно аргументованих предлога како би се ова област могла регулисати *de lege ferenda*. Докторска дисертација представља покушај да се по први пут у домаћој правној теорији у овом обиму на темељан и целовит начин размотри сложено питање наследноправних дејстава усвојења.

Наследноправна дејства усвојења у својој укупности нису до сада систематски, целовито и мултиметодолошки анализирана у нашој правној теорији, изузев партикуларних анализа које су се превасходно дотичале правила законског наслеђивања између усвојеника и усвојиоца. И када су се бавили овом темом, правни теоретичари наследног права чинили су то у оквиру уџбеничких штива (Б. Благојевић, *Наследно право у Југославији – права република и покрајина*, Београд, 1988; О. Антић, *Наследно право*, Београд 2011; С. Сворцан, *Наследно право*, Крагујевац 2009; Н. Стојановић, *Наследно право*, Ниш 2011; Д. Ђурђевић, *Институције наследног права*, Београд 2011), или коментара закона (О. Антић, З. Балиновац, *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд 1996; С. Сворцан, *Коментар Закона о наслеђивању*, Крагујевац 2004; И. Бабић, *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд 2000), који су се углавном сводили на интерпретирање законског текста, без улажења у дубље теоријске расправе или решавање конкретних проблема. Систематско дело које би било посвећено овом предмету истраживања до сада није сачињено на нашим просторима.

Иначе, проблематика усвојења и укупних правних последица заснивања усвојења, веома слабо је истраживана у домаћој правној литератури. Једно од ретких дела које се делимично бавило овом проблематиком, јесте монографија Н. Ђуретић, *Усвојење – теорија*

i zakonodavna praksa, Zagreb 1982, која се, између осталог, на неколико страна дотицала и анализе наследноправних последица усвојења, али само у домену законских наследних права, без анализе утицаја усвојења на друге наследноправне институте. Породичноправни теоретичари су се овим проблемом бавили углавном на нивоу уџбеника (З. Поњавић, *Породично право*, Крагујевац 2009; С. Панов, *Породично право*, Београд 2010; М. Драшкић, *Породично право и права деце*, Београд 2010; М. Младеновић, С. Стјепановић, М. Живановић, *Породично право*, Српско Сарајево 2004. и др.)

Међутим, с обзиром на чињеницу да се наследноправна дејства усвојења морају посматрати у контексту специфичне примене већине наследноправних института, онда се у везу са анализом ових института може довести више радова домаћих аутора (Д. Живојиновић: *Однос претходног и постојећег завештања у случају ојозива*, Правни живот, бр. 10/2010; *Правни положај новорођеног детета*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2009; *Слобода завештања*, Правни живот, 10/2003; Н. Стојановић: *Наследничка заједница*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2009; *Наследноправни односи у важећим прописима република бивше СФРЈ*, Правни живот, бр. 10/2006, II том; *Правни режим стицања предмета домаћинства*, Правни живот, бр. 10/2004, II том; *О правима оставиоца као могућим законским наследницима*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 40-41/2001; Д. Ђурђевић: *Актуелна реформа наследног права у Црној Гори*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1/2009; *Одређивање и промена законског наследног дела*, магистарски рад, одбрањен на Правном факултету у Београду, 2001 и др.). Ипак, ни у овим радовима није вршена теоријска анализа укупности наследноправних дејстава усвојења, те су ови радови могли само послужити кандидату као ослонац за темељно и систематично истраживање ове теме.

Последњих деценија, Босна и Херцеговина (као држава у којој живи и ради и чијим се правним системом, али и правом Србије, превасходно бави кандидат) услед ратних и поратних дешавања била је међу државама са највише деце без родитељског старања. Међутим, Босна и Херцеговина по броју заснованих усвојења на укупан број становника, односно број деце која немају одговарајуће родитељско старање и даље заостаје иза већине европских земаља. На просторима БиХ, и данас постоји много деце која немају, или којима прети губитак родитељског старања, а којима би се могла пружити одговарајућа заштита путем заснивања усвојења. Можда би се број заснованих усвојења и број збринуте деце могао повећати и прецизнијим и разноврснијим регулисањем правних дејстава овог вештачког сродничког односа. Међу правним последицама адопције које су најнепрецизније регулисане у БиХ свакако су и наследноправна дејства, што можда лоше утиче и на спремност потенцијалних усвојиоца да усвоје неко од незбринуте деце. Слично стање у погледу деце без родитељског старања, као и у погледу непрецизности законодавних решења, чини нам се да постоји и у Републици Србији, али и у земљама у окружењу, насталим на простору некадашње Југославије. И због ових разлога, сматрамо да је докторска дисертација о наследноправним дејствима усвојења корисна по правну науку и струку.

Пошто су Босна и Херцеговина и Република Србија пуноправне чланице Уједињених нација и Савета Европе, и пошто исказују политичку вољу да постану чланице Европске уније, са позиције правне науке и струке било је потребно сагледати и усклађеност домаћег законодавства са међународним документима из ове области. У вези са заснивањем усвојења и његовим наследноправним последицама било је важно указати и на праксу Европског суда за људска права како би се обезбедио највиши степен заштите

људских права у Републици Србији и Босни и Херцеговини. Кандидат се и овим питањима бавио у својој докторској дисертацији, што такође представља допринос на пољу правне науке и струке.

Научна релевантност докторске дисертације огледа се и у томе што су институт усвојења и његова наследноправна дејства у правима у Босни и Херцеговини јединствени, а вероватно и непоновљиви у упоредном праву. Наука породичног права бавила се усвојењем на уопштен начин, као и његовим породичноправним последицама, међутим у теорији наследног права нису дати прецизни одговори око наследноправних дејстава усвојења. Разлоге за ово, кандидат је пронашао у неодлучности и неспремности правних теоретичара да се упусте у анализу и критику постојећих законских решења, али и у несистематичним законским реформама, честим променама надлежности, специфичном развоју и уставном уређењу земље, као и лошој сарадњи законодавних власти и правне теорије и праксе.

2.2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Комисија сматра да је докторска дисертација „Наследноправна дејства усвојења“, кандидата Димитрија Ђеранића резултат оригиналног научног рада у области Наследног права. Комисија закључује да докторска дисертација има све елементе које треба да поседује оригиналан и ваљан научни истраживачки рад. Користећи се различитим научним методима, уз аналитички и синтетички приступ проучавању задатог предмета истраживања, кандидат је извео научно утемељене закључке.

Тема докторске дисертације определила је кандидата да усвојење, односно сродство по усвојењу доведе у везу са мноштвом наследноправних института, почев од претпоставки за наслеђивање, до редовних и посебних правила законског наслеђивања. У складу са оваквим предметом истраживања, кандидат је на успешан и оригиналан начин поставио систематику у раду. Истражујући специфичности до којих може довести усвојење у наследном праву, кандидат је аргументовано, методолошки коректно, уз критички осврт на теоријске ставове о анализираним проблемима и законска решења, предложио мноштво нових научних закључака, те предложио више измена и допуна постојећих законских решења.

У раду су коришћени обимни и правилно одабрани извори у виду домаће и иностране правне литературе, правних прописа донесених на националном нивоу у двадесетак европских и светских држава, као и многих међународних правних аката, те појединих одлука међународних и домаћих судова и управних органа. Правилно одабрана правна грађа омогућила је кандидату да на квалитетан и оригиналан начин проучи задати предмет истраживања. Језик и стил којим је дисертација писана је разумљив, уз коришћење краћих и језгровитих реченица, што доприноси прихватљивости и значају овог научног дела.

2.3. Преглед остварених резултата кандидата у научној области

У својим досадашњим радовима, кандидат Димитрије Ђеранић истраживао је више наследноправних и породичноправних института. Из области Наследног права, кандидат

је проучавао облике завештања, уговор о доживотном издржавању, систем законског наслеђивања, нужни део и др. У области Породичног права, кандидат се бавио питањима усвојења, развода брака, права на породични живот, права детета и сл.

Кандидат се у свом досадашњем научноистраживачком раду већ сусретао са предметом истраживања докторске дисертације – наследноправним дејствима усвојења. У Зборнику Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 4/2008, објавио је рад на тему „Наследноправна дејства непотпуног усвојења у праву Републике Српске и БиХ“, у коме је поставио неколико занимљивих питања и отпочео истраживање ове теме. Неке од наследноправних института који могу имати специфичну примену код усвојења, кандидат је проучавао и у радовима: „Закон о наслеђивању БиХ у светлу доношења новог закона“, Зборник Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 3/2007, и „Систем уговора и систем декрета у поступку за заснивање усвојења“, Зборник радова Развој породичног права – од националног до европског, Правни факултет Универзитета „Демал Биједић“ у Мостару, Мостар 2013. Процесноправним аспектима овог проблема, кандидат се бавио у чланцима: „Припремни (претходни) поступак за заснивање усвојења“, Зборник Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 5/2009, и „Стварна надлежност за заснивање усвојења“, Правна мисао, Сарајево, бр. 5-6/2010. Наследноправна дејства усвојења била су предмет истраживања кандидата и током све три године докторских студија јер је у међувремену прикупио обимну литературу, као и мноштво правних прописа којима се регулише ова област у преко двадесетак земаља.

- „Наследноправна дејства непотпуног усвојења у праву Републике Српске и БиХ“, Зборник радова Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 4, Пале 2008, стр. 327–353.

У овом раду кандидат истиче да за разлику од потпуног, непотпуно усвојење нема за последицу заснивање потпуне и нераскидиве везе између усвојеника и усвојоца. Он покушава да разреши бројне недоумице које су се појавиле у теорији и пракси у вези са наследноправним дејствима заснивања непотпуног усвојења у праву Републике Српске. Непостојање судске праксе и мали број стручних и научних радова, додатно су отежали решавање овог проблема, али и навели аутора да се позабави овим питањем.

- „Припремни (претходни) поступак за заснивање усвојења“, Зборник радова Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 5, Пале 2009, стр. 263–278.

Кандидат у раду говори о припремном (претходном) поступку за заснивање усвојења у праву Републике Српске, упоређујући законска решења са позитивним правом земаља из окружења. На крају, кандидат даје неколико предлога за будуће законске реформе, примера ради – да се прецизније нормира адоптивни поступак који се покреће и води по захтеву страних држављана; да се јасније регулише поступак давања изјаве о сагласности са усвојењем од стране овлашћених лица; да се јасно одреди ко су све странке и учесници у поступку који претходи настанку усвојења; да се давање бланко сагласности са усвојењем изричито нормира; да се опозив изјаве о пристанку на усвојење боље уреди; да се саветодавни рад и рад на оспособљавању биолошке породице, односно рад на припреми свих лица за настанак усвојења боље регулишу; да се предвиди успостављање

јединственог регистра података о свим потенцијалним усвојоцима и усвојеницима; да се пробни смештај коначно одреди као пробни, а не контролни смештај и др.

- „Сиварна надлежности за заснивање усвојења“, Правна мисао, Сарајево, бр. 5-6/2010, стр. 25-44.

Кандидат у раду говори о стварној надлежности у поступку за заснивање усвојења. Ова врста надлежности, различито је уређена у многим европским државама. Даје се приказ позитивног права држава насталих на тлу некадашње Југославије, као и права више европских земаља. Расправљајући о предностима и недостацима законских решења у анализираним правима, кандидат је предложио у ком правцу би требало да се развијају права у некадашњим југословенским републикама. У раду је закључено да се постојећи модел заснивања усвојења пред органима старатељства треба додатно развијати, али да нема потребе за преношењем надлежности на друге органе, као што су суд или посебна комисија на националном нивоу.

- „Систем уговора и систем декрета у поступку за заснивање усвојења“, Зборник радова са Научног скупа са међународним учешћем Развој породичног права – од националног до европског, Правни факултет Универзитета „Демал Биједић“ у Мостару, Мостар 2013, стр. 211-223.

У раду, кандидат је делимично анализирао систем уговора и систем декрета у поступку за заснивање усвојења, као и њихове предности и недостатке. Предмет анализе, пре свега, били су важећи правни прописи држава насталих на простору некадашње СФРЈ, као и нека европска законодавства, те међународноправни документи из области усвојења. Кандидат ставља предлоге за реформу позитивног права у Републици Српској, при чему наглашава да би требало јасно одредити да усвојење у тамошњем праву настаје на основу одлуке надлежног органа, а да сагласност појединих лица само представља једну од више законских претпоставки за усвојење. Поред прецизнијег нормирања појма усвојења, истиче да би пажњу требало посветити и адоптивном поступку.

2.4. Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Комисија сматра да докторска дисертација кандидата Димитрија Ђеранића под називом „Наследноправна дејства усвојења“ испуњава све захтеве у погледу обима и квалитета рада с обзиром на одобрену тему. Сложеност теме као и њена повезаност са мноштвом наследноправних института који се у нашој правној литератури проучавају у оквиру претпоставки за наслеђивање, те редовних и посебних правила законског наслеђивања, утицали су на нешто већи обим рада. Иако је рад прилично обиман и сложен, у њему су на систематичан начин изложени ауторови ставови о анализираним проблемима. Квалитетно и научно утемељено су изложени теоријски ставови, а садржина дисертације је логички и методолошки складно увезана у јединствену целину са прецизном и јасном аргументацијом и закључцима.

С обзиром на то да је предмет истраживања захтевао мултиметодолошки приступ, основни методи којима се кандидат користио били су позитивноправни и упоредноправни

метод, којима су анализирана законска решења двадесетак земаља у области која је предмет проучавања. У истраживању кандидат је посветио пажњу и историјском развоју анализираних правних института, односно користио се историјскоправним методом. У раду је коришћен и социолошки метод јер је одређивање ширине наследноправних дејстава усвојења подложно утицају друштвених схватања и разликује се од земље до земље управо због различитог историјског и културног наслеђа. Приликом анализе, кандидат се користио и осталим научним методима, попут метода дедукције и индукције, односно закључивања од општег ка појединачном и обрнуто.

2.5. Приказ структуре и садржаја израђене докторске дисертације

Докторска дисертација кандидата Димитрија Ћеранића написана је на 535 страница текста А4 формата (ћирилични фонт *Times New Roman* 12, проред 1,5), не рачунајући списак литературе, списак правних извора и садржај, са чим укупно износи 562 стране. Дисертација је у свему усаглашена са стандардима Универзитета у Крагујевцу у погледу форме и садржаја докторске дисертације.

Дисертација је израђена на основу проучавања грађе која обухвата обимну и правилно одабрану литературу, од чега инострану правну литературу чини 110 референци, на енглеском, немачком, француском, руском и бугарском језику. Правну литературу са простора некадашње Југославије чине 243 референце, која обухвата ауторе који пишу на српском, хрватском, македонском и словеначком језику. Међу коришћена 122 правна извора налазе се правни прописи више од двадесетак земаља Европе и САД, као и одабрани међународни документи. У дисертацији је анализирана и судска пракса националних и неких међународних судова. Укупно, у раду је коришћено 475 библиографских референци, помињаних у 1593 фусноте.

Садржај рада састоји се од следећих целина:

САДРЖАЈ

УВОД

- 1. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ И ПОСТАВЉАЊЕ ПРОБЛЕМА**
- 2. МЕТОДОЛОГИЈА И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА**

Прва глава ИСТОРИЈАТ УСВОЈЕЊА

- 1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА**
- 2. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ УСТАНОВЕ УСВОЈЕЊА**
 - 2.1. Усвојење у родовско-племенским друштвима.....
 - 2.2. Усвојење у Асирији и Вавилону.....
 - 2.3. Усвојење у римском праву.....
 - 2.4. Усвојење у средњем вијеку.....
 - 2.5. Усвојење у неким од првих буржоаских грађанских законика.....

2.5.1. Усвојење по Аустријском брањанском закону из 1811. год.	
2.5.2. Усвојење по Српском брањанском закону из 1844. год.	
2.5.2.1. Радикална новина или превид у Српском брањанском закону из 1844. год.	
2.5.3. Усвојење по Немачком брањанском закону из 1896. год.	
2.6. Усвојење у социјалистичкој Југославији.....	
2.6.1. Усвојење по Закону о усвојењу из 1947. год.	
2.6.2. Усвојење по рејубличким и покрајинским пројисима након уставне реформе из 1971. год.	

Друга глава

СИСТЕМИ ЗАСНИВАЊА, ФОРМА И ОБЛИЦИ УСВОЈЕЊА

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА	
2. СИСТЕМИ ЗАСНИВАЊА УСВОЈЕЊА	
2.1. Систем уговора.....	
2.1.1. Систем уговора у аустријском праву	
2.1.2. Систем уговора у некадашњем југословенском праву	
2.1.3. Систем уговора у Закону о брачним и породичним односима СР Србије	
2.2. Систем декрета.....	
2.2.1. Систем декрета у немачком праву.....	
2.2.2. Систем декрета у правима земаља насталих на простору некадашње Југославије.....	
2.2.3. Систем декрета у праву СР БиХ	
2.2.4. Систем декрета у праву Републике Српске	
2.3. Сличности и разлике система уговора и система декрета	
2.4. Систем декрета vs. приватизација породичног права	
3. НАДЛЕЖНОСТ ЗА ЗАСНИВАЊЕ УСВОЈЕЊА	
3.1. Међународни споразуми којима се регулише надлежност за усвојење	
3.1.1. Конвенција УН о правима дјетета из 1989. год.	
3.1.2. Европска конвенција о људским правима из 1950. год.	
3.1.3. Европска конвенција о усвојењу дјете из 1967. и 2008. год.	
3.1.4. Хашка конвенција о заштити дјете и сарадњи у области међудржавног усвојења из 1993. год.	
3.2. Стварна надлежност суда у поступку за заснивање усвојења.....	
3.2.1. Стварна надлежност суда / органа ствараоштва у поступку за заснивање усвојења у изв. Закону Косова о породици.....	
3.3. Стварна надлежност управног органа у поступку за заснивање усвојења	
3.3.1. Стварна надлежност националног управног органа у поступку за заснивање усвојења	
3.3.2. Стварна надлежност више мјесно надлежних органа управе у поступку за заснивање усвојења.....	
4. ПОСТУПАК ЗА ЗАСНИВАЊЕ УСВОЈЕЊА	
4.1. Припремни (претходни) поступак.....	
4.1.1. Покретање поступка за заснивање усвојења.....	
4.1.2. Прибављање доказа потребних за утврђивање испуњености услова за заснивање усвојења.....	

4.1.3. Изјаве о сагласности са усвојењем	
4.1.4. Бланко сагласности	
4.1.5. Ойозив изјаве о давању сагласности	
4.1.6. Утврђивање посебне погодности усвојоца и усвојеника	
4.1.7. Пробни смјештај усвојеника	
4.1.8. Уйозоравање на йрава и дужности које йроизлазе из усвојења	
4.2. Доношење рјешења о заснивању усвојења и регистрација усвојења	
5. ОБЛИЦИ УСВОЈЕЊА	
5.1. Потпуно усвојење	
5.2. Непотпуно усвојење	
5.3. Усвојење пунољетних лица	

Глава трећа

ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА НАСЉЕЂИВАЊЕ И ЊИХОВЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ КОД УСВОЈЕЊА

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА	
2. СМРТ ОСТАВИОЦА	
3. ПОСТОЈАЊЕ ЗАОСТАВШТИНЕ	
3.1. Стицање предмета домаћинства	
3.1.1. Значење појмова потомак и родитељ код стицања предмета домаћинства мање вриједности	
3.1.2. Стицање предмета домаћинства мање вриједности и искључење и ограничење наследног права код непотпуног усвојења	
3.1.3. Стицање предмета домаћинства и утврђивање ништавости усвојења након смрти неког од лица из усвојеничког односа	
3.2. Стицање предмета домаћинства и диоба предмета домаћинства	
3.3. Издавање на име доприноса увећању оставиоачеве имовине	
4. ПОСТОЈАЊЕ НАСЉЕДНИКА	
4.1. Опште правило о постојању наследника и специфичности код усвојења	
4.2. Неспособност за насљеђивање и специфичности код усвојења	
4.3. Недостојност за насљеђивање и специфичности код усвојења	
4.4. Наследна изјава и специфичности код усвојења	
5. ПОСТОЈАЊЕ ОСНОВА ПОЗИВАЊА НА НАСЉЕЂЕ	
5.1. Тренутак заснивања усвојења	
5.1.1. Правна природа акта о заснивању усвојења по Основном закону о усвојењу и тренутак настанка усвојења	
5.1.2. Правна природа акта о заснивању усвојења по породичним законима држава насталих на простору бивше Југославије и тренутак настанка усвојења	
5.1.2.1. Однос уйравној и йорудичној йрава и йојам и обиљежја уйравној акѝа – рјешења о заснивању усвојења	
5.1.2.2. Правно дејсѝво уйравној акѝа и йравно дејсѝво рјешења о заснивању усвојења	
5.1.2.2.1. Коначност, извршност и правноснажност управног акта	
5.1.2.3. Коначности, извршности и йравноснажности рјешења о заснивању усвојења у йраву Рейублике Срѝске и йренуѝтак настѝанка адоѝѝивној сродсѝва	

5.1.2.3.1. Пробни смјештај у поступку за заснивање усвојења у праву Републике Српске и наследноправна дјества.....	
5.1.2.3.2. Жалба на рјешење о заснивању усвојења у праву Републике Српске и наследноправна дјества	
5.1.2.4. Тренутак настанка грађанској спродјива у праву Србије и правима осталих држава насталих на тлу некадашње СФРЈ	
5.2. Престанак усвојења	
5.2.1. Престанак усвојења у праву Њемачке, Аустрије и Данске.....	
5.2.2. Престанак усвојења у праву Републике Српске	
5.2.2.1. Раскид нејојшћуној усвојења у праву Републике Српске и наследноправна дјества раскида.....	
5.2.2.2. Престанак нејојшћуној усвојења у праву Републике Српске закључењем брака између усвојеника и усвојоца и наследноправна дјества пресјанка	
5.2.2.3. Престанак јојшћуној и нејојшћуној усвојења у праву Републике Српске по ванредним правним средствима и наследноправна дјества пресјанка	
5.2.3. Престанак усвојења у праву Републике Србије	
5.2.3.1. Понишћење усвојења у праву Републике Србије по шужби у парничном јосћујуку и наследноправна дјества понишћења.....	
5.2.3.2. Престанак усвојења у праву Републике Србије по редовним и ванредним правним средствима у управном јосћујуку, као и по шужби у управном сиору и наследноправна дјества пресјанка	

Глава четврта

РЕДОВНА ПРАВИЛА ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА И ЊИХОВЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ КОД УСВОЈЕЊА

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА	
2. РЕДОВНА ПРАВИЛА ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА	
2.1. Наслеђивање по наследним редовима	
2.1.1. Систем законског наслеђивања у аустријском праву	
2.1.2. Систем законског наслеђивања у њемачком праву	
2.1.3. Систем законског наслеђивања у француском праву	
2.1.4. Систем законског наслеђивања у некадашњем југословенском праву	
2.1.5. Систем законског наслеђивања у правима земаља насталих на простору некадашње СФРЈ	
2.1.5.1. Систем законској наслеђивања у праву Словеније, Хрватске, Црне Горе, Македоније, Федерације БиХ, Брчко Дисјриктиа БиХ и изв. праву Косова	
2.1.5.2. Систем законској наслеђивања у праву Србије	
2.1.5.3. Систем законској наслеђивања у праву Републике Српске	
2.1.5.4. Однос правних чињеница на којима се заснива систем законској наслеђивања у праву Републике Српске и праву Србије	

Глава пета

ПОСЕБНА ПРАВИЛА ЗАКОНСКОГ НАСЉЕЂИВАЊА И ЊИХОВЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ КОД УСВОЈЕЊА

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА	
2. НАСЉЕЂИВАЊЕ АУТОРСКИХ ИМОВИНСКИХ ПРАВА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	
3. НАСЉЕДНОПРАВНЕ ПОСЉЕДИЦЕ ПОТПУНОГ УСВОЈЕЊА	
3.1. Насљедноправне посљедице потпуног усвојења у упоредном праву	
3.2. Насљедноправне посљедице потпуног усвојења у правима држава насталих на простору некадашње Југославије	
3.3. Неколико теоријских напомена у вези са насљедноправним посљедицама потпуног усвојења у правима држава насталих на простору некадашње СФРЈ	
3.4. Приједлози за измјенама правила о насљедноправним посљедицама потпуног усвојења у правима са простора некадашње СФРЈ	
4. НАСЉЕДНОПРАВНЕ ПОСЉЕДИЦЕ НЕПОТПУНОГ УСВОЈЕЊА	
4.1. Насљедноправне посљедице непотпуног усвојења у праву Француске, Бугарске, Аустрије и Мађарске	
4.2. Насљедноправне посљедице непотпуног усвојења у праву Црне Горе, Македоније и Србије	
4.3. Насљедноправне посљедице непотпуног усвојења у праву Републике Српске, Федерације БиХ и Брчко Дистрикта БиХ	
4.3.1. Искључење и ограничење насљедних права усвојеника код непотпуног усвојења	
4.3.1.1. (Без)условности искључења и ојраничења насљедних йрава усвојеника код нейойййуној усвојења	
4.3.1.2. Сајласности усвојеника и њејових законских засйујника са искључењем односно ојраничењем насљедних йрава	
4.3.1.3. Нейосйјање било каквих одредаба о насљедним йравима у рјешењу о заснивању усвојења	
4.3.1.4. Промјене у йойледу искључења и ојраничења насљедних йрава усвојеника код нейойййуној усвојења	
4.3.1.5. Начин ојраничења насљедних йрава усвојеника код нейойййуној усвојења	
4.3.2. Насљедно право усвојеоца и усвојеникових биолошких родитеља у случају смрти усвојеника	
ЗАКЉУЧАК	
БИБЛИОГРАФИЈА	
САДРЖАЈ	

Докторска дисертација, поред Увода и Закључка, обухвата пет глава.

У Уводу (стр. 1–10), кандидат излаже поставку проблема и методологију истраживања. С тим у вези, он истиче да се путем насљедног права остварује неколико правно-политичких функција које га чине значајним, и наводи разлоге зашто би сродство

по усвојењу, као једну од правнобитних чињеница на којој почива систем законског наслеђивања у савременим правима, вредело систематски и мултиметодолошки истражити. Подручје регулисања наследног права изузетно је обимно и сложено, с тим да оно додатно добија на обиму и сложености када се наследноправна правила доведу у везу са компликованим друштвеним и правним односом какво је сродство по усвојењу. Тек тада, постаје јасно да усвојење није правни институт који има само заживотну функцију, него да се његова правна дејства простиру много шире – и након смрти лица која учествују у том односу. Због карактера свог настанка, сроднички однос из усвојења производи специфична наследноправна дејства у односу на крвно сродство које настаје природним путем. Управо те специфичности су означене као предмет кандидатовог истраживања. Притом, у Уводу је кандидат одредио једну основну и пет посебних хипотеза које је доказивао у својој дисертацији.

У **Првој глави** рада (стр. 11–42), кандидат се бави историјатом усвојења. Циљ овог дела јесте у сагледавању развоја института усвојења и његових правних дејстава у области наследног права, како у домаћем праву, тако и у упоредном праву. Наследноправна дејства усвојења, уз критички осврт, приказана су у старим родовско-племенским друштвима, најранијим цивилизацијама – Асирији и Вавилону, римском праву, средњем веку (поготово у канонском праву Источне и Западне цркве), некима од најранијих буржоаских законика (АГЗ, СГЗ и НГЗ), те законодавству социјалистичке Југославије и њених република и покрајина.

Закључено је да су наследноправна дејства усвојења у директној вези са основним правно-политичким циљевима којима усвојење служи у одређеном друштву и држави. Ако је циљ усвојења задовољење интереса усвојилаца, наследноправна дејства служе заштити биолошке породице усвојилаца. У супротном, ако су интереси усвојеника ти којима превасходно погодује институт усвојења, онда су и наследноправна дејства повољнија по усвојеника, те се он изједначава са биолошком родбином усвојоца. Аутор у раду констатује да је усвојење по први пут одређено као институт који би претежно требало да служи интересима деце без одговарајућег родитељског старања, а не искључиво интересима усвојилаца, у окриљу хришћанске цркве, како Западне, тако и Источне. Међутим, пошто су ова схватања била духовног карактера, у оквиру цркве и канонског поретка, свој нормативноправни израз оваква схватања добила су нешто касније.

С обзиром на то да су на облике и правна дејства усвојења у свим ранијим и савременим правима умногоме утицали обичаји, морална, политичка, религијска и остала друштвена схватања, кандидат је у раду указао на развој института усвојења на појединим просторима. У овом делу рада скренута је пажња и на велики утицај који су на домаће право имала законодавства појединих земаља, пре свих германске правне традиције, а која су послужила као узор нашим законописцима и законодавцима. Због тога, поред домаћег права, историјски је проучаван институт усвојења и наследноправних дејстава усвојења и у овим правним системима.

Посебна пажња посвећена је проучавању усвојења према правилима Српског грађанског законика. При томе, кандидат закључује да је Српски грађански законик био први грађански законик у свету у коме су интереси усвојеника превагнули над интересима усвојилаца, приликом законског регулисања усвојења. Аргументе за ову тврдњу, аутор проналази у изостављању, тада општеприхваћених, законских претпоставки по којима усвојоци могу бити само лица која немају сопствено потомство, и који су старије доби, те

прописивања могућности усвојења и малолетних лица. Узроке за прихватање оваквих законских решења кандидат проналази у јаком романтичарском и националном заносу којим су својевремено били руковођени српски законописци, под директним утицајем Српске православне цркве и хришћанских погледа на усвојење, као института за заштиту деце без родитељског старања.

У **Другој глави** (стр. 43–136), кандидат разматра питања система заснивања усвојења, форме усвојења и облика усвојења. У њој се скреће пажња на основне узроке који доводе до специфичних наследноправних правила која се односе на адоптивно сродство. Приказ облика усвојења који постоје у савременим правима, као и приказ различитих система заснивања усвојења, те одређених недоумица у вези са надлежности и адоптивним поступком, помогли су кандидату да у даљем раду свестрано анализира питање наследноправних дејстава усвојења. Ова глава на неки начин представља уводни део за каснија теоријска разматрања о наследноправним дејствима усвојења.

Наглашава се да опредељивање за један од два могућа система настанка усвојења (систем уговора и систем декрета) умногоме одређује наследноправна дејства адопције. Зависно од тога који је систем прихваћен, разликују се начин и тренутак настанка грађанског сродства, а самим тим и постојање наследноправне везе међу адоптивним сродницима. У зависности од тога који је модел настајања адопције прихваћен, који орган учествује и по којим правилима поступа у адоптивној процедури, могуће је дати одговор на питање када и како се заснива, и евентуално престаје, адоптивно сродство као основ за настанак одређених субјективних права и обавеза, али и сметња за заснивање неких правних односа. Такође, истиче се да је због дугог периода друштвеног и правног регулисања усвојење у различитим периодима људског рода и на различитим просторима попримало различите видове. Стога су предмет засебног проучавања кандидата адоптивни облици који данас постоје у савременим правима, јер сваки од њих има своје посебно дејство у области наследног права.

У овом делу дисертације, кандидат износи своје ставове по питању који систем заснивања усвојења је најпримеренији савременим схватањима о усвојењу и наследноправним дејствима усвојења, опредељујући се за систем декрета. Притом, он наглашава како овај систем није у потпуности прихваћен у савременим правима, а поготово није доследно спроведен у правима Републике Српске и Републике Србије, што доводи до мноштва наследноправних недоумица. Указујући на недостатке постојећих законских решења, аутор научно аргументовано предлаже правце могућег развоја домаћих правних система. Осим критичке анализе система заснивања усвојења, у дисертацији се говори и о неким процесноправним питањима који могу утицати на правна дејства усвојења у области наследног права. С тим у вези, кандидат заговара задржавање стварне надлежности управних органа у адоптивном поступку, уз одговарајуће корекције законских решења. Такође, у раду је предложено задржавање облика непотпног усвојења, као и прихватање могућности усвојења пунолетних лица, који постоје у неким европским и светским законодавствима. Као основни разлог за нормирање, али и услов за заснивање облика усвојења пунолетних лица, кандидат предлаже развијене породичне односе, који се по својој садржини могу изједначити са односом који постоји између родитеља и детета. Уколико би дошло до прихватања овог облика, кандидат заговара прецизно регулисање наследноправних дејстава тако заснованог усвојења, које би било слично појединим упоредноправним решењима, који су на трагу уређења наследноправних последица непотпног усвојења у домаћем праву.

Трећа глава дисертације (стр. 137–314) посвећена је претпоставкама за наслеђивање и њиховим специфичностима код усвојења, тј. правним чињеницама које треба да се остваре да би дошло до наслеђивања међу адоптивним сродницима. У првом делу Треће главе, говори се о смрти као основној претпоставци за наслеђивање. С обзиром на то да код овог услова у погледу грађанског сродства нема неких особености, аутор се није упуштао у детаљније истраживање овог питања, међутим, ипак је критички анализирао неколико спорних теоријских ставова о овој претпоставци. Након овог поглавља, кандидат се позабавио условима за постојање заоставштине, са освртом на неколико различитих научних схватања, али и практичних недоумица до којих може довести ова претпоставка код адоптивних односа.

У вези са правилима о издвајању (стицању) предмета домаћинства мање вредности, кандидат закључује да у свим законодавствима у којима се овим правом могу служити потомци и родитељи оставиоца (ако већ у законској одредби нису изричито поменути грађански сродници), ово право имају и усвојеници и њихови потомци, као и усвојиоци; без обзира на облик усвојења, као и да ли су усвојеникова наследна права била ограничена или искључена. Као разлоге за овакав став, аутор наводи сврху овог правног института, његову „паранаследну“ природу, али и сврху усвојења. Такође, предлаже нормирање правила по коме се правом на издвајање предмета домаћинства могу користити сви законски наследници који су са оставиоцем живели у заједничком домаћинству, самим тим, и грађански сродници. Иако поједини правни теоретичари заговарају аналогну примену правила о губитку наследних права грађанских сродника на губитак права на стицање предмета домаћинства, кандидат сматра да аналогија у том случају није могућа, али није ни потребна. Он овакав став образлаже тиме што право на стицање предмета домаћинства превасходно треба да зависи од тога да ли је неко лице живело у заједничком домаћинству са оставиоцем у тренутку његове смрти. Заједница живота је довољно мерило да неко има или нема ово право (наравно, уз критеријуме мање вредности и свакодневног коришћења предмета домаћинства), тако да нема потребе ни за каквим додатним условима у виду права законског наслеђивања *in concreto*.

И у погледу правила о постојању наследника, кандидат наводи неколико теоријских појашњења постојећих правних института у вези са наследноправним дејствима усвојења. Кандидат се посебно бавио питањем недостојности, неспособности, постојања наследника, те наследничком изјавом.

На крају треће главе, предмет кандидатовог интересовања су услови у погледу постојања основа позивања на наслеђе и њихове специфичности код усвојења. Пошто је у свим савременим правима грађанско сродство једна од општеприхваћених правних чињеница на којима се заснива законски ред наслеђивања, о овој претпоставци је било највише говора. Посебан значај овог дела дисертације је у томе што се у нашој правној књижевности овим питањем до сада мало ко бавио. С обзиром на то да наследноправна дејства усвојења превасходно зависе од тренутка када настаје и када престаје грађанско сродство, било је потребно прецизно теоријски појаснити ова питања.

Иако је у нашој правној теорији општеприхваћен став по коме су основи позивања на наслеђе у нашем праву завештање и закон, кандидат у раду наглашава да основ позивања на наслеђе у ствари није сâм закон, него различите правне чињенице које су предвиђене њиме (крвно и грађанско сродство, брак и држављанство). Притом, као аргумент за овакав став, а на шта је указивано у нашој правној теорији у још неким сличним случајевима, кандидат наводи да је теоријско уопштавање последица

немогућности да се све ове правне чињенице обухвате једним појмом као што је то код тестаментарног и уговорног наслеђивања.

У поглављу у коме се бави постојањем основа позивања на наслеђе и специфичностима ових правних правила у вези са усвојењем, кандидат наглашава да због вештачког карактера усвојења треба прецизно одредити начин и тренутак настанка грађанског сродства, као и могућност и тренутак његовог престанка, да би се знало од када и до када постоји право законског наслеђивања између грађанских сродника. На почетку поглавља о тренутку заснивања усвојења, у дисертацији се расправља о правној природи акта којим се заснива усвојење у неким од савремених законодавстава. Такође, скреће се пажња на правна својства која стиче управни акт којим се у неким правима заснива усвојење, а то су коначност, извршност и правноснажност. Притом, посебна пажња се посвећује позитивном праву у Републици Српској и Републици Србији, као и осталим земљама насталим на простору бивше Југославије, уз поређење са неким од европских законодавстава.

У раду се закључује да су у погледу настанка усвојења, законска решења у Републици Српској посебна и незабележена у упоредном праву. Кандидат истиче да у праву Републике Српске првостепено решење о заснивању усвојења не може постати коначно јер није предвиђен рок за жалбу, па се жалба може изјавити у било које доба, па чак и деценијама након заснивања усвојења. Иако се у управној пракси радници органа старатељства служе различитим методима како би исходовали коначност решења о заснивању усвојења, аутор смара да ни један од тих начина није у складу са законом. С тим у вези, истиче се да због постојећих правила о жалби, у праву Републике Српске првостепено решење о заснивању усвојења уопште не може стећи својство (материјалне и формалне) правноснажности, што значи да ни однос усвојења не може настати на основу таквог решења. Наводећи мноштво теоријских и практичних разлога зашто би то требало променити, кандидат предлаже правце измене постојећих законских решења, како у праву Републике Српске и праву Републике Србије, тако и у још неким европским правима.

У вези са наследноправним последицама престанка усвојења, у дисертацији је изнесено неколико закључака. Кандидат је због различитих облика усвојења, судске и управне надлежности за заснивање усвојења, те различитих правила о брачним сметњама и брачним забранама, која су прихваћена у упоредном законодавству, проучавао престанак усвојења услед раскида, поништења, као и услед закључења брака између усвојеника и усвојеоца. Код поништења усвојења, кандидат је посебно анализирао поништење по редовним и ванредним правним средствима у управном поступку, као и поништење усвојења по тужби у управном спору, односно тужби у парничном поступку, зависно од тога који начин престанка усвојења је прихваћен у појединим законодавствима.

Примера ради, кандидат закључује да надживели усвојеник из непотпуног усвојења у праву Републике Српске може изгубити законско наследно право у случају када су предлог за раскид усвојења поднели самостално усвојилац, или усвојилац и усвојеник заједнички. Исто тако, наглашава се да ако је орган старатељства по службеној дужности био покренуо поступак за раскид, или је предлог био поднио самостално усвојеник, надживели усвојеник ће имати право наслеђивања умрлог усвојеоца. С друге стране, пак, у дисертацији је изнесен став по коме уколико је у току поступка за раскид усвојења умро усвојеник који је претходно сâм покренуо поступак, или је то учинио заједно са усвојеоцем, орган старатељства ће бити дужан да позове наследнике усвојеника да се изјасне да ли желе да наставе започети поступак, што може исходовати губитком

наследних права усвојиоца. Међутим, ако је поступак за раскид био покренут на предлог усвојиоца, или је то по службеној дужности учинио орган старатељства, надживели усвојилац неће изгубити законска наследна права.

Пошто су предочени ставови у супротности са већинским мишљењем у домаћој правној теорији, кандидат је сматрајући оваква правила правно и друштвено оправданим, предложио њихово изричито нормирање. Разлоге које је навео као оправдање за тумачење и примену постојећих законских одредаба (историјско, циљно и системско тумачење), али и разлоге за установљивање изричитих правила у том погледу (правичност, усклађеност са сврхом усвојења и сврхом наслеђивања, те сагласност са процесним начелима), кандидат је искористио за аргументацију својих предлога.

Указујући на чињеницу да у већини савремених права усвојење настаје у тренутку правноснажности одлуке о заснивању усвојења, кандидат је у дисертацији сматрао важним за изучавање наследноправних дејстава усвојења и проучавање неколико случајева поништења и укидања решења о заснивању усвојења у позитивном праву неких земаља, пре свега Републике Српске и Републике Србије. Позивајући се на општа правила управне процедуре, јер посебна правила нису предвиђена породичним законима, кандидат закључује да усвојење као и сва права и обавезе која су проистекла из тог односа (па тако и законска наследна права) у праву Републике Српске и још неким правима престају да постоје *ex tunc*, за случај да је по ванредним правним средствима новим решењем поништено или оглашено ништавим раније решење о заснивању усвојења. Оваква законска решења, аутор сматра логичном последицом прихваћеног система декрета, као и усклађеним са сврхом усвојења и сврхом наслеђивања.

Поводом теоријских спорења о могућности и правном основу губитка законских наследних права надживелих грађанских сродника услед поништења усвојења по тужби у парничном поступку (што је предвиђено у неким европским законодавствима, па и у праву Србије), кандидат је заузео другачије ставове у односу на већину домаћих теоретичара који су до сада писали о овоме. Правила о губитку наследних права усвојеника (из непотпуног усвојења) услед поднесеног захтева за „престанак“ усвојења од стране усвојиоца (која су нормирана у свим правима са простора бивше Југославије), по мишљењу кандидата, не могу се аналогно примењивати на поништење усвојења по тужби у парничном поступку (које постоји само у неким законодавствима). Правила по којима усвојеник из непотпуног усвојења губи законска наследна права у случају да је захтев за раскид непотпуног усвојења за живота поднео усвојилац па је у току постука умро, према кандидатовом мишљењу, уопште немају за циљ да уређују случајеве поништења усвојења, па тако ни поништења по тужби у парничном поступку. На наследноправна дејства оваквог вида поништења усвојења путем аналогije треба применити правила о губитку законског наследног права надживелог супружника у случају поништења брака, уз примену општих правила о (не)савесности наследника, док се ово питање изричито законски не уреди. Разлоге за овакава став, кандидат проналази у *Ratio legis* правила о губитку наследних права супружника код поништења брака. По кандидатовим речима, обе правне установе треба да спрече да заоставштину стекне лице које је у тренутку делације било са оставиоцем у правнобитној али правноневаљаној вези, на уштрб лица које је такође било у правнобитној али и правноваљаној вези са оставиоцем.

У вези са законским решењем по коме је уопште могуће поништење усвојења по тужби у парничном поступку у неким правима, па тако и у праву Србије, у дисертацији је изнесено неколико закључака. Кандидат сматра да овакво законско решење нарушава

основна начела на којима почивају правни пореци земаља у којима је оно предвиђено, те да осим у аустријском праву у коме је задржан систем уговора, овакав начин контроле законитости аката којима се заснива усвојење није ваљан. Контролу законитости (и целисходности) аката којима се заснива усвојење, према кандидатовом мишљењу треба вршити по уобичајеном моделу контроле управних односно судских аката у тим законодавствима. С једне стране, управне акте треба контролисати у управном поступку по редовним и ванредним правним средствима, као и по тужби у управном спору, а с друге стране, у законодавствима у којима је прихваћена судска надлежност у адоптивном поступку, одлуке о заснивању усвојења треба контролисати по редовним и ванредним правним средствима у судским поступцима.

У Четвртој глави (стр. 315–376), кандидат проучава редовна правила законског наслеђивања са свим својим особеностима код односа произашлих из усвојења. У дисертацији је истакнуто да по узору на раније југословенско право, систем законског наслеђивања у државама насталим на простору бивше Југославије углавном и даље почива на правним чињеницама крвног сродства, брака, адоптивног сродства, и држављанства, са одређеним изузецима. У југословенском праву успостављени, уједначени однос између брачне везе и сродства у првом наследном реду, као и уједначен однос између родитељске и брачне везе у другом наследном колену, кандидат сматра оправданим и прихватљивим и за савремена законска решења на нашим просторима, јер одражавају општеприхваћена друштвена схватања. Разлоге за овакав став, кандидат проналази у чињеници да су емотивне и остале животне везе између лица између којих постоји родитељскоправни однос, односно брак једнаког значаја. Указујући на начела аутономије воље, али и савесности и поштења, кандидат истиче да је оправданост законског решења по коме су брак и сродство изједначени у првом наследном реду посебно видљива код грађанског сродства. Поменута начела много шире су постављена код усвојења, али и код брака, него што је то случај са заснивањем крвнородничке везе.

Расправљајући о сличностима и разликама између крвног и грађанског сродства, кандидат закључује да иако је својевремено правни значај крвног сродства у југословенском праву био наглашенији у односу на грађанско сродство, убрзан друштвено-економски развој, слабење крвнородничких веза, као и специфично поимање правде и права у нашем друштву, довели су до тога да потпуно усвојење буде нормирано са свим правним дејствима као и крвно сродство, али и да убрзо након нормирања постане преовлађујући облик у нашој правној пракси.

Посматрајући однос правних чињеница брака и (грађанског и крвног) сродства у другом наследном реду у законодавствима држава са простора бивше СФРЈ, кандидат указује на прилично добар наследноправни положај супружника у овим правима. За разлику од многих европских права, код нас брачни друг по правилу добија једнак део заоставштине као крвни односно грађански сродници – првостепени преци оставиоца. Кандидат у дисертацији износи став по коме су оваква законска решења условљена двама разлозима. Први је начелно добар положај супружника у нашем друштву, па тако и у наследном праву, док је други разлог имовинске природе и тиче се порекла и природе добара која најчешће чине заоставштину или њен претежни део у нашој правној пракси. С обзиром на то да се код нас много чешће наслеђују стечена добра, а не добра породичне баштине, што је узроковано мноштвом историјских, политичких, економских и других разлога о којима кандидат говори у дисертацији, природно је да су наследноправна правила у том смислу редигована.

У Петој глави (стр. 377–517) кандидат се бави посебним правилима законског наслеђивања, којима се уређују случајеви када на наслеђе конкуришу адоптивни сродници, као и када долази до одступања од редовних правила по основу правичности и сл. Међу посебним правилима, нарочита пажња посвећена је законским одредбама у вези са наслеђивањем ауторских имовинских права у Републици Српској, као и наследно-правним последицама потпуног и непотпуног усвојења у домаћем и упоредном праву. У овој глави дата су научна образложења постојећих законских решења, али је указано и на правац развоја законодавства у области наследноправних последица појединих облика усвојења. Објашњавајући зашто грађанско сродство уопште производи дејства у наследном праву, као и какав значај на ово питање имају основни правно-политички разлози наслеђивања и општеприхваћена друштвена схватања, кандидат је дошао до неколико нових и вредних закључака.

У вези са постојећим законским решењима у праву Републике Српске око наслеђивања ауторских имовинских права, кандидат сматра да су она дискриминаторна, те да их треба уклонити из правног система пошто нису у складу са основним начелима наслеђивања, као и начелима на којима почива уставни поредак у овој земљи. Док се не укину, аутор је мишљења да одредбе о непотпуном усвојењу треба посматрати као допуну општих одредаба о наслеђивању ауторских имовинских права.

За наследноправне последице заснивања потпуног усвојења кандидат сматра да одговарају основној сврси ове установе у нашем друштвеном и правном поретку – потпуном збрињавању малолетног детета без одговарајућег родитељског старања у породици усвојоца. С тим у вези, аутор истиче да основна сврха потпуног усвојења одређује и наследноправне последице овог адоптивног облика, при чему је овај утицај двосмеран. Колико друштвена и правна схватања о сврси усвојења утичу на његове наследноправне последице, толико и општеприхваћена поимања о наслеђивању утичу на правила о усвојењу.

За оправдање оваквих ставова, појмови сродства и породице у дисертацији су обухваћени надпојмом „осећаја заједничке припадности“, који је одређен као правно-политички основ за установљивање како правних правила о законском наслеђивању, тако и правних правила о усвојењу. Кандидат у својој дисертацији тврди да правила којима се уређују и један и други друштвени и правни однос (усвојење и законско наслеђивање) почивају на заједничком основу – „осећају заједничке припадности“, који се прецизније језички одређује као „осећај обитељске припадности“. Разлоге за овакво језичко али и правно именовање, кандидат проналази у недовољној свеобухватности појмова сродство и породица, при чему се истиче да је реч обитељ много прецизнија од речи породица јер се њоме обухватају све врсте сродства. Кандидат наглашава да се коришћењем појма обитељ, између осталог, олакшава разумевање правних правила по којима и након заснивања усвојења, крвно сродство усвојеника са биолошком породицом и даље наставља да производи негативне правне последице у виду сметњи, али и да грађанско сродство ствара све правне последице као да је у питању крвно сродство.

Расправљајући о постојећим законским решењима по којима су наследноправне последице потпуног усвојења изједначене са крвним сродством, кандидат указују и на два основна правно-политичка циља којима се тежи код наслеђивања – заштита приватне својине и заштита породице. Такође, поводом предлога које су истицали поједини правни теоретичари, а по којима би усвојеник из потпуног усвојења требало да задржи

наследноправне везе са својим биолошким сродницима, упоредо са потпуним наследноправним везама са грађанским сродницима, кандидат истиче мноштво приговора.

У вези са наследноправним последицама непотпуног усвојења у правима више европских земаља, кандидат износи више закључака. По узору на законска решења из права Србије, кандидат мисли да би требало казуистички уредити наследноправне последице непотпуног усвојења у још неким правима. Међутим, у погледу наследних права усвојиоца из непотпуног усвојења на заоставштини усвојеника у праву Србије, кандидат указује на неколико теоријских разлога зашто постојећа решења не сматра ваљаним. Основне примедбе на постојеће решење кандидат утемељује на непоштовању осећаја обитељске припадности, као правно-политичког основа наслеђивања. У дисертацији се истиче да осећај заједничке припадности биолошких родитеља и усвојеника није толико јачи од осећаја који постоји између усвојеника и усвојиоца, па да би наследноправне последице биле такве. Упоредноправна законска решења, друштвене прилике, начело узајамности у наслеђивању, неки су од разлога које кандидат помиње приликом образлагања става по коме би требало дозволити усвојиоцу из непотпуног усвојења да наслеђује усвојеника и у праву Србије.

У вези са институтом редукције наследних права усвојеника код непотпуног усвојења, који постоји у појединим правима, кандидат на основу детаљне анализе сматра да је ова правна установа сувишна у савременим правним порецима. Као аргументе за овакав став, кандидат наводи начелне разлоге (мноштво спорних питања, супротност у односу на међународне конвенције којима се уређује област усвојења, као и судску праксу Европског суда за људска права, потпуно одсуство примене у правној пракси), али и промењене друштвене околности.

Проучавајући грађанско сродство и његова наследноправна дејства у неким од анализираних законодавстава, кандидат закључује да се ова правна чињеница може појавити у више видова. Уопштавајући овакав закључак, у дисертацији је наведено да постоје три „подоснова“, односно три посебне правне чињенице на основу којих може да се наслеђује код усвојења. Ове подоснове кандидат дели на подоснов позивања на наслеђе у виду сродства из потпуног усвојења, затим подоснов у облику сродства из непотпуног усвојења код кога није било искључења и ограничења наследних права усвојеника, и на крају, подоснов у виду сродства из непотпуног усвојења код кога су ограничена наследна права усвојеника.

У **Закључку** (стр. 518–535) кандидат је настојао да сакупи и систематски прикаже теоријска сазнања до којих је дошао у истраживању. Укратко је поменуо предлоге до којих је дошао у претходним главама, а који се тичу наследноправних дејстава усвојења. Предмет овог дела дисертације је кратко указивање на нове научне резултате, који су постигнути у докторској расправи.

2.6. Научни резултати докторске дисертације

Кандидат Димитрије Теранић је на основу прецизне и темељне анализе сложеног предмета докторске дисертације дошао до научних резултата који представљају допринос развоју Наследног права као научне дисциплине, али и као гране права. Уједно, докторска дисертација представља значајан ослонац за домаће судове и органе старатељства у поступцима који се тичу усвојења и његових наследноправних дејстава. Укратко,

поменућемо само неке од научних резултата до којих је кандидат дошао у својој докторској дисертацији:

1. Кандидат открива сличности и разлике између наследноправних дејстава крвног и адоптивног сродства, који поред брака, држављанства и домицила чине најчешће правнорелевантне чињенице које представљају основ позивања на наслеђе у савременим правним системима у оквиру интестатског наслеђивања. Том приликом, он указје на чињеницу да крвно сродство никада не може престати и да оно увек производи одређена правна дејства (барем у негативном смислу – у виду забрана и сметњи), док грађанско сродство у одређеним случајевима ипак може да изгуби сва правна дејства. Разлике које постоје између правних дејстава крвног и грађанског сродства условљене су вештачким карактером настанка усвојења, које настаје на основу правног акта, али и општеприхваћеним друштвеним схватањима која одређују сврху усвојења у одређеном друштву и држави.
2. Кандидат указује на основне узроке који доводе до различитог (често и непрецизног) регулисања наследноправних дејстава усвојења у појединим правним системима. Притом, он истиче како су то највероватније несистематичне законске реформе, специфичан уставни развој и уређење појединих земаља, као и несарадња између носилаца законодавне власти и посленика правне теорије и праксе.
3. Аутор систематизује теоријска сазнања и сачињава јединствен теоријски приступ проучавању и објашњењу правних дејстава усвојења у наследном праву. Теоријска поставка коју кандидат разрађује јесте да правна правила о усвојењу и законском наслеђивању (односно правна правила о наследноправним дејствима усвојења) почивају на друштвеној појави која представља правно-политички основ ових правних правила, а коју одређује као „осећај заједничке припадности“, тачније „осећај обитељске припадности“.
4. Аутор пореди домаћа законска решења са упоредноправним решењима и предлаже нормативни приступ који сматра најприличнијим нашем друштвеном и правном систему, те даје предлоге како би се наследноправна дејства усвојења могла регулисати у нашем праву. Притом, кандидат води рачуна о различитим друштвеним, правним, моралним и религијским схватањима која владају на нашим просторима и која умногоме одређују законска решења у области наследног и породичног права у свакој земљи, па тако и у нашем правном систему.
5. Кандидат уочава и анализира проблеме који постоје и који могу настати у тумачењу и примени наследноправних правила на односе настале из адоптивног сродства и, самим тим, ствара предуслове за ефикаснију примену правних прописа пред домаћим органима. Судски органи, као и органи старатељства у докторској дисертацији могу пронаћи мноштво корисних савета како би требало поступити приликом решавања сложених наследноправних питања насталих у вези са усвојењем.
6. Кандидат указује на потребу и начин усклађивања националног законодавства са међународним стандардима, поготово са праксом Европског суда и са европским конвенцијама. Том приликом, наглашава да наследно и породично право представљају гране права које су најмање подложне унификацији, али да нека питања могу да почивају на универзалним решењима, која се промовишу у појединим међународним документима, и на чији се смисао указује у одлукама појединих међународних судова.

2.7. Примењивост и корисност резултата у теорији и пракси

Наследноправна дејства усвојења до сада нису на овакав начин и у овом обиму разматрана у нашој правној теорији. Ово питање је само делимично разматрано у оквиру уџбеничких штива, или коментара закона, али само у делу који се тиче законског наследног права адоптивних сродника. Пошто су наследноправна дејства усвојења далеко шира, и тичу се скоро свих наследноправних института, кандидатова анализа ових дејстава у вези са претпоставкама за наслеђивање, као и редовних и посебних правила законског наслеђивања представља битан квалитативан и квантитативан допринос за правну теорију и праксу. Позивајући се на мноштво правних извора у виду стране и домаће правне литературе, домаћих и иностраних правних прописа, као и судских и управних аката, те међународних докумената, кандидат је сачинио користан рад за правну науку и струку из области наследног, али и породичног права. Дисертација представља значајан допринос правној науци и пракси кроз: установљивање јединственог теоријског приступа правним правилима о усвојењу и законском наслеђивању преко указивања на правно-политички основ у виду „осећаја обитељске припадности“; аргументовано и теоријски образложено тумачење мноштва правних норми у домаћем и упоредном праву, што ће помоћи доношењу квалитетнијих судских и управних аката и примени права; предлагање нових, прецизнијих и квалитетнијих законских решења насталих на анализи и синтези аргументованих теоријских схватања, као и упоредноправних и домаћих законских решења, али и наднационалних докумената; изношење оригиналних ставова и закључака који су научно аргументовани, методолошки утемељени и језички прецизно изражени.

2.8. Начин презентовања резултата научној јавности

Резултати докторске дисертације представиће се научној и стручној јавности путем саопштавања реферата на научним и стручним скуповима у Републици Србији и Босни и Херцеговини, али и у осталим државама у окружењу, пошто су законска решења слична у свим земљама насталим на простору бивше Југославије. Такође, резултати ће бити саопштени и објављивањем научних радова у домаћим и иностраним научним часописима и зборницима.

Кандидат ће настојати да се нека од предложених решења уврсте у законске текстове у Босни и Херцеговини преко учешћа у раду законодавних комисија. Део научних резултата, кандидат је већ саопштио у виду претходних саопштења на два научна скупа који су одржани 2013. и 2014. године у Мостару и Источном Сарајеву.

3. ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ

Комисија је једногласна у оцени да је докторска дисертација **Димитрија Ћеранића** под називом „**Наследноправна дејства усвојења**“ подобна за јавну одбрану.

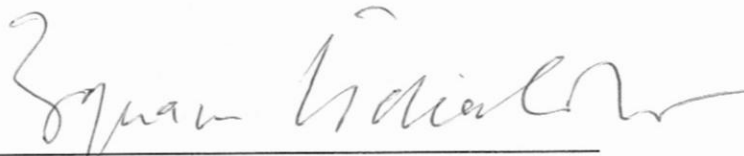
4. ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу предочене оцене рада, Комисија сматра да докторска дисертација кандидата **Димитрија Ћеранића** под називом „**Наследноправна дејства усвојења**“ у потпуности испуњава услове за јавну одбрану и предлаже Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати овај извештај и одобри јавну одбрану докторског рада.

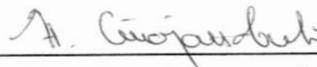
Крагујевац – Ниш,
_____ 2015. године

Чланови Комисије

1. _____

Проф. др Зоран Појавић, председник,
Редовни професор Правног факултета
Универзитета у Крагујевцу
Ужа грађанскоправна научна област

2. _____

Проф. др Наташа Стојановић, члан,
Редовни професор Правног факултета
Универзитета у Нишу
Ужа грађанскоправна научна област

3. _____

Проф. др Драгица Живојиновић, ментор и члан,
Ванредни професор Правног факултета
Универзитета у Крагујевцу
Ужа грађанскоправна научна област